

Deltidssysselsatta arbetssökande

2013:6

I serien Bakgrundsfakta presenteras bakgrundsmaterial till den statistik som SCB producerar inom området arbetsmarknad och utbildning. Det kan röra sig om produktbeskrivningar, metodredovisningar samt olika sammanställningar som kan ge en överblick och underlätta användandet av statistiken.

Utgivna publikationer från 2000 i serien Bakgrundsfakta till arbetsmarknads- och utbildningsstatistiken

2000:1	Övergång till yrkeskodning på fyrsiffernivå (SSYK) och införande av jobbstatuskod i SCB:s lönestatistik
2000:2	The Information System for Occupational Injuries and the Work-related Health Problems Survey – A comparative study
2000:3	Konferens om utbildningsstatistik den 23 mars 2000
2001:1	Avvikelser i lönesummestatistiken – en jämförelse mellan LAPS och LSUM
2001:2	En longitudinell databas kring utbildning, inkomst och sysselsättning 1990–1998
2001:3	Staff training costs 1994–1999
2001:4	Studieresultat i högskolan i form av avklarade poäng
2001:5	Urvals- och estimationsförfarandet i de svenska arbetskraftsundersökningarna (AKU)
2001:6	Svar, bortfall och representativitet i Arbetsmiljöundersökningen 1999
2001:7	Individ- och företagsbaserad sysselsättningsstatistik – en jämförelse mellan AKU och KS
2002:1	Tidsseriebrott i utbildningsregistret 2001-01-01
2002:2	En longitudinell databas kring utbildning, inkomst och sysselsättning (LOUISE) 1990–1999
2003:1	Exempel på hur EU:s "Quality Reports" kan skrivas – avser Labour Cost Survey (LSC) 2000
2003:2	Förändrad redovisning av högskolans personal
2003:3	Individ- och företagsbaserad sysselsättningsstatistik – en fortsatt jämförelse mellan AKU och KS
2003:4	Sjukfrånvarande enligt SCB och sjukskrivna enligt RFV
2003:5	Informationssystemet om arbetsskador och undersökningen om arbetsorsakade besvär. En jämförande studie
2004:1	Samlad statistik från SCB avseende ohälsa
2004:2	Översyn av forskarutbildningsstatistiken. Bedömning av kvaliteten
2004:3	Sjukfrånvaro och ohälsa i Sverige – en belysning utifrån SCB:s statistik
2005:1	En longitudinell databas kring utbildning, inkomst och sysselsättning (LOUISE) 1990–2002
2005:2	Nordisk pendlingskarta. Huvudrapport
2005:3	Nordisk pendlingskarta. Delrapport 1–4.
2005:4	Flödesstatistik från AKU
2005:5	Flow statistics from the Swedish Labour Force Survey
2006:1	Sysselsättningsavgränsning i RAMS – Metodöversyn 2005

Fortsättning på omslagets tredje sida!

Bakgrundsfakta

Deltidssysselsatta arbetssökande

Arbetsmarknads- och utbildningsstatistik 2013:6

**Statistiska centralbyrån
2013**

Background Facts

Labour and Education Statistics 2013:6

Part-time employed job seekers

Statistics Sweden
2013

Producent
Producer SCB, avdelningen för befolkning och välfärd
Statistics Sweden, Population and Welfare Department
Box 24300
SE-104 51 STOCKHOLM

Förfrågningar
Inquiries Anna Broman, +46 8 506 944 62
anna.broman@scb.se

Elisabet Andersson, +46 8 506 946 45
elisabet.andersson@scb.se

Det är tillåtet att kopiera och på annat sätt mångfaldiga innehållet i denna publikation.

Om du citerar, var god uppge källan på följande sätt:

Källa: SCB, Bakgrundsfakta, Arbetsmarknads- och utbildningsstatistik 2013:6, *Deltidssysselsatta arbetssökande*.

It is permitted to copy and reproduce the contents in this publication.

When quoting, please state the source as follows:

Source: Statistics Sweden, Background Facts, Labour and Education Statistics 2013:6, *Part-time employed job seekers*

ISSN 1654-465X (Online)

URN:NBN:SE:SCB-2013-AM76BR1306_pdf

Denna publikation finns enbart i elektronisk form på www.scb.se.

This publication is only available in electronic form on www.scb.se.

Förord

De svenska arbetskraftsundersökningarna (AKU) redovisar sysselsättning och arbetslöshet i enlighet med International Labour Organization's (ILO) konvention över arbetsmarknadsstatistiken. Undersökningen följer en hierarkisk struktur, och för att klassificeras som *sysselsatt* krävs att en person arbetat minst en timme mot betalning eller arbetat i eget familjeföretag under referensveckan. Om individen inte arbetat och dessutom söker och kan ta arbete klassificeras denne som *arbetslös*. Övriga personer tillhör gruppen *ej i arbetskraften*.

Definitionen av sysselsättning gör att samtliga arbetade timmar i ekonomin fångas i mätningen, och möjliggör analyser av konjunkturläget. Samtidigt innebär definitionen att gruppen sysselsatta blir mycket heterogen då en person som arbetar heltid och en person som endast arbetat få timmar under referensveckan båda klassificeras och redovisas på samma sätt. Den som arbetar få timmar och samtidigt söker och kan ta ett arbete kan ur ett socialt perspektiv ha mer gemensamt med en person som klassificerats som arbetslös. Den hierarkiska strukturen tillåter dock inte att en person tillhör två olika arbetskraftsstatus. Måttet sysselsättning och arbetslöshet syftar således i huvudsak till att beskriva de ekonomiska aspekterna av arbetsmarknaden i form av arbetskraftsutbud. Måttet används dock ofta som en indikator över individens sociala förutsättningar så som ekonomiskt oberoende, inkomst, integration etc.

Syftet med att introducera de kompletterande indikatorerna *Undersysselsatta som arbetar deltid* och *Deltidssysselsatta arbetssökande* är ett sätt att ytterligare nyansera bilden av arbetsmarknaden. Detta genom att beskriva de sysselsatta vars arbetsmarknadssituation i vissa aspekter är närliggande gruppen arbetslösa. Det rör sig om deltidssysselsatta som vill och kan arbeta mer än de gör, och i nästa steg om den delmängd av dessa som också sökt arbete.

Indikatorerna om *Undersysselsatta som arbetar deltid* bygger på ett arbete som bedrivits inom Eurostat och därmed framställs de även av andra medlemsstater. För *Deltidssysselsatta arbetssökande* saknas däremot internationella riktlinjer. Denna indikator har utvecklats av SCB då det har funnits starka önskemål hos AKU:s centrala användare. Vid konstruktionen av den sistnämnda indikatorn har det varit SCB:s ambition att följa ILO:s intentioner även om det saknas handfasta regelverk i frågan. Arbetet med utvecklingen av dessa indikatorer har förankrats internt på SCB och hos AKU:s centrala användare. Kollegor från Eurostat har också bidragit med värdefulla synpunkter. Anna Broman har lett arbetet och är författare till denna rapport.

Statistiska centralbyrån augusti 2013

Inger Eklund

Hassan Mirza

Innehåll

Förord	3
Deltidssysselsatta arbetssökande	7
Bakgrund	7
Sysselsatt eller arbetslös?	8
Hur ska heltid respektive deltid mätas?	9
Möjliga gränsdragningar	10
Faktiskt eller vanligen arbetade timmar	11
Förslag till gränsdragning	11
Deltidssysselsatta arbetssökande	12
Definitioner av grupperna	14
Temporär förändring av blanketten	15
Namndiskussion	16
Publicering	16
Bilaga	19

Deltidssysselsatta arbetssökande

Bakgrund

*Projektet syftar till att komplettera ILO:s arbetslöshetsmått med ytterligare indikatorer genom att först ta fram en delmängd av gruppen undersysselsatta, undersysselsatta som arbetar deltid. Därefter ska ytterligare en delmängd tas fram inom denna grupp, så kallade "deltidssysselsatta arbetssökande"*¹.

Arbetskraftsundersökningarnas (AKU) uppgift är att beskriva läget på arbetsmarknaden. Detta görs genom att ta fram ett flertal indikatorer, bland annat statistik över antalet sysselsatta, arbetslösa och hur många som är utanför arbetskraften. AKU är en urvalsundersökning över individer som utförts av Statistiska centralbyrån (SCB) sedan 1961. Designen prioriterar kvartalsskattningar, särskilt förändringar mellan närliggande kvartal. Statistiken publiceras varje månad, kvartal och år.

Individerna i urvalet klassificeras som antingen sysselsatta, arbetslösa eller utanför arbetskraften, tre grupper som är varandra ömsesidigt uteslutande. För att ge en mer heltäckande bild publiceras även delmängder inom dessa grupper. Antalet redovisningar och indikatorer som kontinuerligt tas fram har ökat i takt med ett ökat behov och ett ökat intresse från olika användare av att mer detaljerat kunna göra bedömningar av arbetsmarknaden.

Projektet "Deltidssysselsatta arbetssökande" syftar till att inkludera ytterligare indikatorer i AKU. Motivet är att beskriva sysselsatta individer som befinner sig i en arbetsmarknadssituation som gör att de i vissa aspekter är närliggande gruppen arbetslösa. För att klassificeras som sysselsatt gäller kravet att man ska ha utfört minst en timmas arbete under referensveckan. På så vis fångas alla arbetsinsatser och alla arbetade timmar upp. Arbetade timmar används som en ekonomisk indikator bland annat vid analys av konjunkturläget och för prognoser för utvecklingen av BNP. Definitionen gör således att personer som endast arbetar få timmar faller inom dessa ramar och räknas som sysselsatta.

Såväl ILO som Eurostat har under en tid arbetat med att ta fram definitioner för personer som befinner sig i en situation närliggande arbetslöshet. Dels har man tittat på grupper som idag ingår i guppen personer utanför arbetskraften men som är närliggande en aktiv arbetsmarknadsstatus, dels har man tittat på personer som är sysselsatta men arbetar mindre än de själva skulle vilja. Denna projektrapport riktar in sig på den senare gruppen, som kan tyckas befinna sig i något slags mellanting av sysselsättning och arbetslöshet, så kallad arbetstidsrelaterad undersysselsättning.

¹ Deltidssysselsatta arbetssökande är ett arbetsnamn. Mer om namnfrågan i avsnittet "Namndiskussion".

Sedan andra kvartalet 2005 har AKU tagit fram skattningar för att mäta undersysselsatta enligt nuvarande definition. Det är en undergrupp till sysselsatta, som består av personer som vill arbeta² mer än vad de gör i dagsläget och även kan utöka arbetstiden; antingen genom att i nuvarande arbete utöka antalet arbetstimmar eller genom att byta till en annan tjänst med längre arbetstid.

Undersysselsatta används, tillsammans med latent arbetssökande³ och arbetslösa, till att beräkna ett outnyttjat arbetskraftsutbud, dels i antal personer och dels i antal outnyttjade timmar. Av detta skäl finns ingen restriktion om en maxgräns vad gäller antalet arbetade timmar som personerna vanligtvis arbetar. Det outnyttjade arbetskraftsutbudet indikerar vilka resurser som finns i landet och kan alltså ge en bild av möjligheter till tillväxt. Undersysselsatta och latent arbetssökande kan därför ses som komplement till arbetslösa ur ett ekonomiskt perspektiv.

För att klassas som undersysselsatt krävs att man är sysselsatt men vill och kan arbeta mer. Det finns ingen gräns för hur mycket man arbetar idag. Således kan även en heltidsarbetande person vara undersysselsatt eftersom måttet bygger på individens egen uppfattning om hur mycket han eller hon vill arbeta. Då undersysselsatta är en mycket heterogen grupp finns ett behov av att dela upp denna i mindre grupper i syfte att identifiera individer som ligger nära gruppen arbetslösa. Vi talar alltså om tidsrelaterad undersysselsättning, personer som arbetar deltid och vill och kan arbeta mer. Inom gruppen undersysselsatta som arbetar deltid kan man därefter identifiera vilka som aktivt söker arbete.

Redan idag är det möjligt att få viss information om storleken på de som arbetar deltid och söker arbete genom arbetsförmedlingens data. En fördel med att istället använda sig av AKU:s mätningar är att definitionerna då inte påverkas av förändringar i administrativa regler. Detta gör att man får ett mer objektivt mått vilket i sin tur möjliggör jämförbara siffror.

Genom att ta fram en ny sådan storhet skulle ILO:s arbetslöshetsbegrepp att kompletteras med en ytterligare indikator. Man skulle få en bättre bild av arbetsmarknaden ur ett socialt eller samhälleligt perspektiv. Det kan exempelvis vara personer som endast arbetat tillfälligt under den specifika referensveckan eller personer som endast arbetar ett fåtal timmar per vecka och som vill arbeta mer och aktivt söker jobb, precis som en arbetslös person. De skulle kunna ses som delvis sysselsatta men också delvis som arbetslösa, dvs. befinna sig i någon form av partiell arbetslöshet.

Sysselsatt eller arbetslös?

Personer som i AKU klassificeras som sysselsatta kan vara personer som arbetar heltid likväl som deltid, har en fast anställning, en tidsbegränsad anställning eller är egen företagare alternativt medhjälpande familjemedlem i ett familjeföretag. Sysselsatta personer är således en tämligen heterogen grupp och av den orsaken är det vanligt att bryta ner gruppen

² AKU använder sig av Eurostats definition av att vilja arbeta mer, vilket skiljer sig från ICLS 16. Eurostats definition är att man frågar om man vill arbeta mer än sina vanligen arbetade timmar, medan ICLS 16 förespråkar att man istället använder faktiskt arbetade timmar.

³ En delgrupp av "ej i arbetskraften" utgörs av de latent arbetssökande. Det är personer som velat och kunnat ta arbete under referensveckan men inte sökt något arbete.

genom att skapa olika undergrupper. Vanlig nedbrytning är efter anknyningsgrad till arbetsmarknaden, dvs. hur många som har en fast anställning, tidsbegränsad anställning och hur många som är företagare. Andra vanliga indelningar är exempelvis efter näringsgren, sektor, arbetstid m.m.

Många har jobb där arbetstiden är kortare vilket kan betraktas som otillräckligt både vad gäller arbetstid och inkomst. Timanställningar och arbeten där personer bara kallas in för jobb i perioder då trycket är högre än normalt och det finns behov av extra arbetskraft är exempel på jobb där arbetstiden många gånger är kortare.

Bland de som arbetar deltid finns det personer som, precis som arbetslösa, aktivt söker jobb och dessutom kan och vill jobba mer. De kan tyckas befinna sig i ett mellanting av sysselsättning och arbetslöshet. Eftersom de trots allt har ett jobb och räknas som sysselsatta finns en risk att de glöms bort i statistiken.

Att fler har arbeten med otillräckligt många arbetstimmar är även det en risk som kan leda till svårigheter för personerna att klara sig ekonomiskt. Det som i dagens AKU är den grupp som ligger närmast denna är undersysselsatta, dvs. sysselsatta som både vill och kan öka sin arbetstid. För att anses kunna öka arbetstiden krävs att personen ska ha kunnat arbeta mer under referensveckan alternativt börja arbeta mer inom två veckor efter referensveckans slut. Något som man däremot inte tar hänsyn till är den aktuella arbetstiden vilket medför att även personer som redan arbetar heltid kan räknas som undersysselsatta. Man tar inte heller hänsyn till om personen sökt ytterligare arbete hos nuvarande eller annan arbetsgivare.

Arbetslöshet används som en indikator i så väl ekonomiska som sociala sammanhang. För att klassas som arbetslös krävs att man var utan arbete under referensveckan men sökt arbete under de senaste fyra veckorna (referensveckan och tre veckor bakåt) och kunde arbeta referensveckan eller börja inom 14 dagar från referensveckans slut. Arbetslösa omfattar även personer som har fått ett arbete som börjar inom tre månader, förutsatt att de skulle ha kunnat arbeta referensveckan eller börja inom 14 dagar från referensveckans slut.

Hur ska heltid respektive deltid mätas?

ILO och Eurostat har båda presenterat rapporter där man lyfter fram poängen av att dela upp gruppen undersysselsatta i två mindre grupper – heltidssysselsatta och deltidssysselsatta. På så vis får man på ett bättre sätt ett mått som kompletterar arbetslösa ur ett socialt perspektiv.

1. Undersysselsatta

1.1 Undersysselsatta som arbetar deltid

1.2 Undersysselsatta som arbetar heltid

För att kunna göra denna uppdelning behöver man införa en restriktion om att arbetstiden inte får motsvara heltid för att kunna räknas till undersysselsatta som arbetar deltid. På så vis exkluderas de som vill öka arbetstiden enbart för att öka inkomsten, men inte beroende på att de arbetar för få timmar.

Att någon ska kunna betraktas som "deltidssysselsatt arbetssökande" förutsätter att personen ifråga arbetar deltid. Att göra uppdelningen mellan heltids- och deltidssysselsatta är dock inte utan svårigheter. Ska man dra en gräns för hur lång arbetstiden får vara för att det ska räknas som deltid och i så fall var drar man den gränsen?

Möjliga gränsdragningar

AKU:s utformning erbjuder tre möjligheter: faktiskt arbetade timmar, vanligen arbetade timmar och självdefinierad heltid eller deltid. För samtliga sysselsatta mäts den faktiskt arbetade tiden, det vill säga hur många timmar som arbetats under en referensvecka. Samtliga veckor under året undersöks men varje intervjuperson tillfrågas om en specifik vecka. Olika intervjupersoner är således kopplade till olika referensveckor. Samtliga veckor används sedan för att beräkna hur mycket vi i genomsnitt arbetar under olika perioder. Det måttet varierar därför mycket efter säsong eftersom vi arbetar mindre under exempelvis sommarmånaderna och storhelger. Även faktorer så som tillfällig sjukdom påverkar det faktiska antalet arbetade timmar.

Ett annat sätt att mäta arbetstid är genom att titta på vanligen arbetad tid, vilket definieras som överenskommen arbetstid för anställda och som genomsnittlig arbetstid för personer som inte har en överenskommelse med sin arbetsgivare eller som är egenföretagare. Dessa refererar båda till en längre tidsperiod och är därför mer stabila.

I AKU finns också en fråga där individen själv får ange om arbetet i huvudsysslan är på heltid eller deltid (självdefinierat mått över heltid/deltid). I de fall då arbetstagaren tillfälligt arbetar deltid på grund av exempelvis föräldraledighet räknas det som heltidsarbete. En användbar definition av deltid är "arbetstid som understiger arbetstiden för en heltidsarbetande som har samma yrke på samma arbetsplats". Eurostat använder idag självdefinierad deltid i huvudsysslan när de tar fram skattningar på under-sysselsatta som arbetar deltid.

Dessa sätt att mäta är alla behäftade med olika praktiska problem. För de som anger att de arbetar deltid i huvudsysslan men däremot har mer än ett jobb kommer det självdefinierade måttet vara problematiskt eftersom den totala arbetstiden inklusive bisysslor då kan vara 40 timmar eller mer. Att utgå ifrån faktiskt eller vanligen arbetade timmar innebär också problem då man måste sätta en gräns för vad som ska räknas som heltid respektive deltid och den kontrakterade arbetsiden kan variera för heltidsanställningar inom olika yrkesgrupper. För merparten innebär heltid en 40-timmarsvecka, men vissa grupper, till exempel treskiftsarbetare, turliste-arbetare eller underjordsarbetare har sänkt arbetstid enligt kollektivavtal. Att uppskatta arbetstiden kan också många gånger vara svårt, speciellt för den som har arbetstider som varierar från vecka till vecka.

Personer som kallas vid behov och de som arbetade tillfälligt under referensveckan får i dagsläget inte någon fråga om heltid respektive deltidsarbete och inte heller någon fråga om genomsnittlig arbetstid. Den enda uppgiften, angående arbetstid, som finns i dessa fall är uppgifter om den faktiskt arbetade tiden under referensveckan. Dessa personer kodas idag som heltid eller deltid i huvudsysslan i det självdefinierade måttet utifrån

antalet faktiskt arbetade timmar i huvudsysslan. Gränsen för hel- respektive deltid dras i härledningen vid 35 timmar.

Faktiskt eller vanligen arbetade timmar

Ett sätt att hantera problematiken med de olika definitionerna är att välja att använda sig av det självdefinierade måttet och komplettera med en ytterligare restriktion om att den vanliga arbetstiden totalt sett inklusive bisysslor inte får överskrida 35 timmar (den gräns som används i ibland annat AKU:s pressmeddelande för om man tillhör heltidsarbetande eller ej). På så vis hanteras problematiken med personer som arbetar deltid i huvudsysslan, men som har mer än ett arbete och således arbetar heltid totalt sett. Denna definition blir också lätt att förklara – i gruppen undersysselsatta som arbetar deltid ingår de individer som uppgett att de arbetar deltid i huvudsysslan och vars totala arbetstid understiger 35 timmar.

Olika problem uppstår beroende på hur man ska mäter arbetstiden, dvs. om man använder faktiska eller vanligen arbetade timmar. Främsta argumentet för att använda sig av faktiskt arbetad tid är att man vill mäta kortsiktiga förändringar i volymen av arbete och hur mycket arbetskraft det i genomsnitt finnas att utnyttja under varje vecka. Under ett *Preparatory Regional Meeting of Labour Statisticians in support of the 19th ICLS* i Paris 2012 förespråkade ILO att det är de faktiskt arbetade timmarna som bör användas när undersysselsatta deltidsarbetarna ska mätas. Vid praktisk statistikframställning finns dock klara svårigheter med att använda sig av faktiskt arbetade timmar för att göra gränsdragningen mellan heltid och deltid. Under en vecka med frånvaro på grund av exempelvis semester rapporteras inga faktiska arbetade timmar. Måttet skulle alltså bli mycket känsligt för säsongsvariation. Sjukfrånvaro under referensveckan skulle också leda till att en person klassas som deltidssysselsatt, även om den normala arbetstiden motsvarar en heltid.

En längre referensperiod än endast en vecka vad gäller arbetstiden skulle öka stabiliteten. Detta mått reflekterar strukturella problem med otillräcklig mängd arbete mer långsiktigt. Det är också så att man inte söker mer arbete på grund av hur många timmar man arbetar under en viss vecka, utan snarare utifrån den generella situationen. Dessutom är skälet till att man arbetar färre timmar en viss vecka ofta sjukdom eller andra faktorer som inte spelar in i vad man med de nya måtten vill mäta. Detta mått blir också mer konsekvent i och med att AKU:s villkor för att vilja arbeta mer refererar till vanligen arbetad tid och inte faktiskt arbetad tid. Alltså får man ett mer konsekvent mått med vanligen arbetade timmar i och med att man då använder sig av samma referensperiod. Sammantaget är det fler saker som talar för att man bör använda sig av vanligen arbetade timmar än faktiskt arbetade timmar, givet att man vid gränsdragningen mellan heltid och deltid använder sig av arbetade timmar.

Förslag till gränsdragning

Eurostat har implementerat ett mått för Undersysselsatta som arbetar deltid under 2011. De gör gränsdragningen genom att endast använda sig av det självdefinierade heltid respektive deltid. Siffror för första kvartalet 2012 framtagna enligt den här definitionen återfinns i Tabell 1.

Motsvarande siffror om man skulle ta hänsyn till att personer kan ha mer än ett arbete finns i tabell 2. Här visas hur siffrorna förändras om man räknar personer som har uppgett att de arbetar deltid i sin huvudsyssla och vars totala vanligen arbetade tid är mindre än 35 timmar. Det vill säga man exkluderar de personer som genom sina bisysslor kommer upp i vad som motsvarar en heltid.

Tabell 1**Antal personer, Självdefinierad deltid, 1 000-tals personer, Kvartal 1 2012**

Ålder	Undersysselsatta	Undersysselsatta som arbetar deltid	Deltidssysselsatta arbetssökande
15–24 år	88,0	53,6	18,5
25–34	76,4	41,4	13,2
35–44	53,3	33,3	9,0
45–54	47,1	31,6	7,7
55–74	30,0	22,7	2,7
15–74	294,8	182,6	51,0

Tabell 2**Antal personer, Självdefinierad deltid samt totalt arbetade timmar <35, 1 000-tals personer, Kvartal 1 2012**

Ålder	Undersysselsatta	Undersysselsatta som arbetar deltid	Deltidssysselsatta arbetssökande
15–24 år	88,0	49,8	17,2
25–34	76,4	37,9	12,7
35–44	53,3	29,9	8,7
45–54	47,1	26,6	6,9
55–74	30,0	21,4	2,6
15–74	294,8	165,6	48,1

Utifrån Tabell 1 och 2 kan man konstatera att Eurostats metod ger 17 000 fler undersysselsatta som arbetar deltid än om man tar bort personer som genom sin bisyssla kommer upp i heltid.

Gränsdragningen i svenska AKU bör harmonisera med Eurostats siffror för bästa jämförbarhet. Således blir slutsatsen att endast det självdefinierade måttet av huruvida man arbetar heltid eller deltid bör användas i enlighet med Eurostats rekommendationer.

Deltidssysselsatta arbetssökande

Efter att gränsdragningen är gjord mellan heltid och deltid kan en delmängd inom gruppen undersysselsatta som arbetar deltid tas fram, vilken kan beskrivas som "deltidssysselsatta arbetssökande".⁴ För detta kan lämpligen ett kriterium om att man sökt ytterligare arbete hos sin nuvarande eller annan arbetsgivare införas. Genom att göra denna indelning kan man på ett tydligare sätt se hur olika delar av den heterogena gruppen undersysselsatta befinner sig i förhållande till arbetslösa. Det ger oss en bättre indikator kring läget på arbetsmarknaden ur både ett socialt och ekonomiskt perspektiv än vi har tillgång till idag.

⁴ Man hade kunnat titta på arbetssökande inom hela gruppen Undersysselsatta. Detta hade dock lett till alltför stor överlappning Undersysselsatta som arbetar deltid, och därmed riskerat att skapa förvirring.

Vid framtagandet av denna delmängd inom Undersysselsatta som arbetar deltid bör arbetslöshetsdefinitionen inom AKU beaktas. Kriterierna som motsvarar dem som gäller för att klassas som arbetslös bör användas som grund för diskussionen kring hur gruppen bör definieras.

Det främsta villkoret för att klassas som arbetslös är att man är utan arbete under referensveckan. Då gruppen "Deltidssysselsatta arbetssökande" per definition är sysselsatta och alltså har ett arbete kan man bortse från detta villkor.

Det finns i praktiken två sätt för personer utan arbete att klassificeras som arbetslös istället för att tillhöra gruppen utanför arbetskraften. Det första är att man sökt arbete under de senaste fyra veckorna (referensveckan och tre veckor bakåt) och skulle kunna arbeta referensveckan eller börja inom 14 dagar från referensveckans slut. Det andra sättet är att man inväntar ett arbete som börjar inom tre månader, förutsatt att de skulle ha kunnat arbeta referensveckan eller börja inom 14 dagar från referensveckans slut. Diskussionen här kommer att fokusera på huruvida båda dessa vägar är lämpliga och fullt ut applicerbara även på personer som är sysselsatta och kan tänkas tillhöra gruppen Deltidssysselsatta arbetssökande.

Kriteriet för aktivt arbetssökande kan appliceras på gruppen Undersysselsatta som arbetar deltid redan idag utan svårigheter. Det skulle generera de skattningar som återfinns i Tabell 1 för Deltidssysselsatta arbetssökande. Att enbart använda sig av detta kriterium skulle också möjliggöra framtagandet av långa tidsserier redan vid första publiceringen av den nya storheten. Man bör dock vid tolkning av den här gruppen ta i beaktande att undersysselsatta som arbetar deltid som vill vara kvar hos nuvarande arbetsgivare är aktivt sökande i mindre utsträckning eftersom det inte går att söka mer arbete hos sin nuvarande arbetsgivare varje vecka. Därför kan det vara av intresse att även presentera en tabell som visar hur en undersysselsatt som arbetar deltid vill öka sin arbetstid. En annan aspekt är att företagares situation inte reflekteras lika väl som anställdas i detta mått eftersom aktivt jobbsökande inte är applicerbart på företagare som inte är intresserade av en parallell anställning på samma sätt som för anställda.

När det kommer till det andra kriteriet, dvs. det som gör att även personer som inväntar ett arbete inom 3 månader klassas som arbetslösa finns dock flera saker att ta hänsyn till, såväl teoretiska som praktiska.

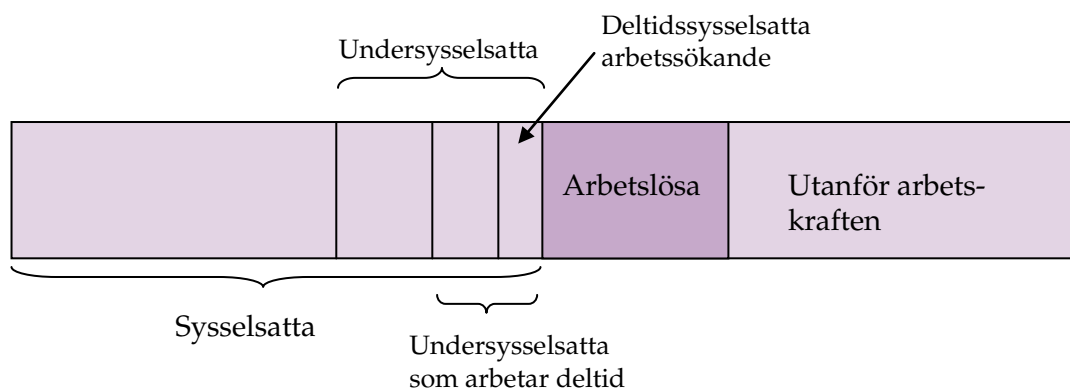
Då vi här talar om personer som faktiskt har ett arbete i någon utsträckning blir antagandet om att personerna hade sökt arbete aktivt om de inte inväntat en arbetstidsökning betydligt större än vad det är för personer utan arbete. Det är alltså mer tveksamt att inkludera personer som väntar på arbete när det rör sig om sysselsatta personer.

Då sysselsatta idag inte får någon fråga om de inväntar ett nytt arbete skulle inkluderandet av personer som inväntar arbete också medföra praktiska problem. Exempelvis skulle man inte kunna publicera några längre tidsserier när storheten införs i AKU:s kvartalspublicering eftersom gruppen inte fått den frågan.

Eurostat diskuterar användandet av aktivt sökande som ett tänkbart kriterium i rapporten *Report from the Task Force on indicators to supplement the ILO unemployment rate, 2010*. I den aktuella rapporten lämnas inget konkret förslag kring hur en grupp som bygger på arbetssökande ska avgränsas och definieras. Däremot tar rapporten i diskussionerna och de empiriska undersökningarna om möjliga upplägg ingen hänsyn till personer som inväntar arbete utan endast till aktivt jobbsökande. Detta kan tas som en indikation på att även Eurostat ser detta som det relevanta kriteriet.

Således är det få andra skäl än det att personer som inväntar arbete ingår i ILO:s arbetslöshetsdefinition som talar för att den gruppen bör inkluderas i gruppen Deltidssysselsatta arbetssökande. Då dessa personer trots allt är sysselsatta, och syftet med att redovisa gruppen är ett annat anses dock detta skäl vara underordnat.

Sammantaget föreslås att endast personer som aktivt sökt arbete inkluderas i den nya storheten, och inte personer som inväntar ett arbete inom tre månader. Samtidigt bör dock frågan undersökas närmre. En ny fråga bör därför temporärt införas i blanketten för att under ett år göra ett experiment för att utvärdera om det är värdefullt att även inkludera personer som inväntar ett arbete i Deltidssysselsatta arbetssökande.

Då "deltidssysselsatta arbetssökande" är en undergrupp till undersysselsatta kan endast personer som vill och kan ta arbete vara "deltidssysselsatta arbetssökande". Detta innebär att personer som inte kan ta ett nytt arbete under referensveckan eller inom 14 dagar på grund av uppsägnings-tid från det nuvarande arbetet inte kan ingå i gruppen då de ej uppfyller andra villkoret. Bland de som vill arbeta mer och aktivt söker arbete är det dock få, ca tre procent första kvartalet 2012, som anger att de inte kan ta ett nytt arbete inom 14 dagar på grund av uppsägnings-tid. Detta bör således inte påverka gruppens storlek på ett betydande sätt.

Definitioner av grupperna

För att kunna kvantifiera grupperna måste definitionerna vara tydliga. Målet är att ta fram bestämda definitioner för att kunna följa utvecklingen av undersysselsatta som arbetar deltid och "deltidssysselsatta arbetssökande" genom att kontinuerligt ta fram skattningar för dessa grupper genom SCB:s Arbetskraftsundersökningar.

Eftersom grupperna är undergrupper inom nuvarande definition av undersysselsatta och ska fungera som ett kompletterande mått till arbetslösa bör därför kriterier som exempelvis söksätt av jobb överensstämma med söksätten för arbetslösa. Även referensperioderna bör vara desamma som för arbetslösa.

Ett förslag till uppdelning är som följer:

1. Undersysselsatta
 - 1.1 Undersysselsatta som arbetar deltid
 - 1.1.1 Deltidssysselsatta arbetssökande
 - 1.2 Undersysselsatta som arbetar heltid.

Undersysselsatta definieras som personer som

1. Vill öka arbetstiden.
2. Kan arbeta mer. För att anses kunna arbeta mer ska personen ha kunnat arbeta mer under referensveckan alternativt utöka arbetstiden inom två veckor efter referensveckans slut.

För att ta fram den nya gruppen undersysselsatta som arbetar deltid tillförs ytterligare ett kriterium så att dessa definieras som personer som

3. Sysselsatt som inte arbetar heltid i huvudsysslan. Gränsdragningen mellan heltid och deltid görs av urvalspersonen själv, genom att man använder det självdefinierade måttet.

För att klassificeras som "Deltidssysselsatt arbetssökande" krävs utöver ovanstående tre kriterier också aktivt jobbsökande, vilket leder fram till att definitionen blir

4. Aktivt sökt jobb under de senaste fyra veckorna.

Temporär förändring av blanketten

För att klassas som arbetslös idag krävs att man sökt arbete aktivt under de senaste fyra veckorna. Det finns dock som tidigare nämnts ett undantag för personer som har avtalat att påbörja ett arbete inom tre månader, men hade kunnat påbörja det arbetet inom två veckor efter referensveckans slut. Undersysselsatta får dock inte någon fråga om huruvida de har avtal om att påbörja ett arbete som motsvarar deras önskade arbetstid inom tre månader.

När man tittar på gruppen som inväntar arbete bland arbetslösa idag kan man se att dessa orsakar vissa säsongsvariationer i gruppen arbetslösa eftersom personer i de yngre åldersgrupperna då faller inom avgränsningarna för arbetslösa när de under våren inväntar sommarjobb etc. Siffror från 2011 för ungdomar 15–24 visar till exempel att andelen av de arbetslösa som inväntar arbete är 17,5 procent under första kvartalet, men ökar till 39,4 i kvartal två. Kvartal tre har siffran gått ned till 20,2 procent. Personer 25–34 uppvisar liknande mönster där andelen som väntar på arbete ökar kraftigt under andra kvartalet.

Det är dock oklart om det skulle se ut på motsvarande sätt för deltidssysselsatta arbetssökande som för de arbetslösa, och hur stor gruppen som inväntar arbete kan tänkas vara. För att undersöka detta bör en fråga motsvarande den som ställs till arbetslösa idag om huruvida man har avtalat att påbörja ett arbete inom tre månader införas temporärt för att bedöma

gruppens storlek. Därefter kan en vidare utvärdering ske kring huruvida det är värdefullt att inkludera även dessa personer i gruppen "Deltidssysselsatta arbetssökande".

Namndiskussion

Arbetsnamnen på de nya storheterna är Undersysselsatta som arbetar deltid och Deltidssysselsatta arbetssökande.

Undersysselsatta som arbetar deltid heter Underemployed part-time workers i Eurostats rapporter. Det rör sig således om en tämligen rak översättning av det engelska begreppet till svenska. Fokus i namndiskussionen ligger därför på namnet på delgruppen som i denna rapport refereras till som "Deltidssysselsatta arbetssökande".

Andra förslag på namn har varit Deltidsarbetslösa och Partiellt arbetslösa. Dessa förslag kan dock anses vara missvisande för att beskriva gruppen i fråga. Personerna i denna grupp tillhör enligt ILOs huvudsakliga indelning av personer på arbetsmarknaden, där alla är ömsesidigt uteslutande, till gruppen sysselsatta och inte gruppen arbetslösa. Detta bör reflekteras även i namnet på gruppen. Det finns också en risk för att arbetslöshetsbegreppet urholkas om man använder detta begrepp i namnet. Dessutom uppstår också risken för att det kommer att göras summeringar av arbetslösa och den nya gruppen.

Det här föreslagna namnet Deltidssysselsatta arbetssökande är inte heller det helt oproblematiskt då det inte står klart att det rör sig om *undersysselsatta* som arbetar deltid som också söker jobb. Alternativet skulle kunna vara att man lämnar gruppen utan namn och endast benämner gruppen "därav arbetssökande". SCB:s mening är dock att Deltidssysselsatta arbetssökande är det bäst lämpade förslaget till namn för att beskriva den aktuella gruppen.

Publicering

Då undersysselsatta som arbetar deltid och framförallt "deltidssysselsatta arbetssökande" är relativt små grupper bör kvartalspublicering snarare än månadspublicering göras då urvalet bedöms vara alltför litet för att kunna göra månadsskattningar. Gruppernas begränsade storlek leder också till att alltför många uppdelningar i mindre delgrupper omöjliggörs. Det finns dock möjligheter att redovisa antalet "deltidssysselsatta arbetssökande" inom vissa indelningar av populationen.

Undersysselsatta redovisas idag i grundtabellerna fördelade på kön och ålder i tabell 18 samt på inrikes/utrikes födda, kön och ålder där i tabellerna 37A och 37B (se bilaga 1). Motsvarande tabeller som idag produceras för undersysselsatta skulle det vara önskvärt att ta fram även för undersysselsatta som arbetar deltid och "deltidssysselsatta arbetssökande". Tyvärr är möjligheten att göra det begränsad på grund av gruppernas storlekar. Exempelvis kan tabeller som redovisar uppdelningar på kön och inrikes- eller utrikesfödda inte delas upp på ålder så som görs i tabellerna 37A och 37B på grund av urvalsstorleken. Uppdelningar som vid mindre test visat sig vara möjliga att göra är:

- Kön och Ålder
- Kön och Inrikes/utrikes födda

- Kön och Högsta uppnådda utbildningsnivå
- Kön och Offentlig/privat sektor.
- Kön och Kort och lång deltid
- Kön och Anknytningsgrad

Då frågan som används för att utröna om urvalspersonen sökt arbete lyder *"Har du sökt annat arbete eller ett extrajobb under de senaste 4 veckorna, dvs. under perioden ...? Räkna även med annat arbete hos nuvarande arbetsgivare"*, är inte det helt klart att urvalspersonen sökt arbete med fler timmar. Av den anledningen bör även en tabell som visar orsaker till varför urvalspersonen sökt ett annat arbete eller extrajobb införas för att komplettera bilden. En sådan tabell utgår dock ifrån huvudsakligt syfte, och utesluter därmed inte att även längre arbetstid är ett motiv bakom arbetssökandet. Tabellförslag återfinns i bilagorna.

I *Kompletterande tabeller avseende Grundtabeller och Befolkningen ej i arbete, 15–74 år, kvartal*, finns ytterligare tabeller för undersysselsatta. Här redovisas tre tabeller över tiden som undersysselsatt fördelat på inrikes/utrikes födda, ålder eller högsta uppnådda utbildningsnivå i tabellerna 2.1, 2.2 och 2.3 (se bilaga 1). Samtliga uppdelade för båda könen, kvinnor och män. Ovanstående tabellnummer gäller kvartalsdata.

Att göra tabeller som visar tid som "deltidssysselsatta arbetssökande" är dock mer vanskligt. Testkörningar av tabeller med uppdelning som görs i de kompletterande tabellerna 2.1, 2.1 och 2.3 visar att man i vissa kategorier endast får runt 60 tillfrågade individer på kvartalsbasis. Detta är när de inte är uppdelade på kön, ålder eller någon annan variabel. Vid uppdelningar endast på ålder blir det under 20 urvalsenheter i nästan samtliga celler. Gör man uppdelningar endast på kön blir det även där relativt ofta celler med mindre än 20 urvalsenheter.

En möjlighet är att endast redovisa "långtids deltidssysselsatta arbetssökande", dvs. personer som varit "deltidssysselsatta arbetssökande" under mer än 27 veckor endast uppdelat på kön. Sett till fördelningen över veckorna kan man dock argumentera för att även denna uppdelning kan vara problematisk. Även presentationer av medelvärden blir tveksam ur detta perspektiv. Då det finns bortfall finns också risken att användare av statistiken drar slutsatsen att de som inte ingår i gruppen "långtids deltidssysselsatta arbetssökande" har tillhört den gruppen i mindre än 27 veckor.

En annan möjlighet är att ha en uppdelning endast på kön och med 1–4 veckor, 5–26 veckor och 27 eller mer veckor. Detta ger en mer rättvisande bild av arbetsmarknadssituationen, men innebär också större risker för att det ska bli alltför få personer i urvalet. Frågan om huruvida man bör redovisa tid som "deltidssysselsatt arbetssökande", och i så fall hur detta bör göras lämnas därmed öppen, och bör utredas närmre före eventuellt införande av en sådan tabell.

Då en person inte gärna kan söka aktivt hos sin egen arbetsgivare varje vecka bör tabellpaketet kompletteras med en tabell som visar hur Undersysselsatta som arbetar deltid (och eventuellt också Deltidssysselsatta arbetssökande) vill öka sin arbetstid. En sådan tabell skulle baseras på frågan "Hur skulle du vilja öka din arbetstid?" som redan finns i svenska AKU. Frågan ger respondenten möjlighet att ange flera olika sätt att öka arbetstiden. Alternativen som anges i frågan är:

- Ha ett annat arbete hos nuvarande arbetsgivare
- Byta arbetsgivare
- Arbeta fler timmar i nuvarande arbete
- Ha ett extraarbete/bisyssla.

För att tabellen ska summera till totalt antal personer skulle man kunna redovisa grupperna "Söker enbart internt", "Söker enbart externt" samt "Söker både internt och externt". Denna tabell bör presenteras för utrikes/inrikes födda och för sektor. Tabellen kommer sannolikt att publiceras på årsnivå, men vidare undersökningar bör göras kring om det är möjligt att publicera även på kvartalsnivå.

Bilaga

Tabell 1
Undersysselsatta fördelade efter deltidssysselsatta och därav deltidssysselsatta arbetssökande samt kön och ålder

Kön Ålder	1 000-tal				
	Sysselsatta	därav	Undersysselsatta		
		Deltids- sysselsatta	Samtliga under- sysselsatta	Deltids- sysselsatta	därav Arbets- sökande
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Båda könen					
15–24					
25–54					
55–74					
15–74					
därav					
16–64					
20–64					

Tabell 2
Inrikes och utrikes födda, jämförelse. Undersysselsatta fördelade efter deltidssysselsatta och därav deltidssysselsatta arbetssökande samt kön

Kön In- och utrikesfödda	1 000-tal				
	Sysselsatta	därav	Undersysselsatta		
		Deltids- sysselsatta	Samtliga under- sysselsatta	Deltids- sysselsatta	därav Arbets- sökande
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Båda könen					
Inrikes födda					
Utrikes födda					
Summa					
Män					
Inrikes födda					
Utrikes födda					
Summa					
Kvinnor					
Inrikes födda					
Utrikes födda					
Summa					

Tabell 3

Undersysselsatta fördelade efter deltidssysselsatta och därav deltidssysselsatta arbetssökande samt efter kön och utbildning

Kön Utbildning	1 000-tal				
	Sysselsatta	därav	Undersysselsatta		
		Deltids- sysselsatta	Samtliga under- sysselsatta	Deltids- sysselsatta	därav Arbets- sökande
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Båda könen					
Förgymnasial utbildning					
Gymnasial utbildning					
Eftergymnasial utbildning					
Uppgift saknas					
Summa					
Män					
Förgymnasial utbildning					
Gymnasial utbildning					
Eftergymnasial utbildning					
Uppgift saknas					
Summa					
Kvinnor					
Förgymnasial utbildning					
Gymnasial utbildning					
Eftergymnasial utbildning					
Uppgift saknas					
Summa					

Tabell 4

Undersysselsatta fördelade efter deltidssysselsatta och därav deltidssysselsatta arbetssökande samt efter kön och sektor

Kön Sektor	1 000-tal				
	Sysselsatta	därav	Undersysselsatta		
		Deltids- sysselsatta	Samtliga under- sysselsatta	Deltids- sysselsatta	därav Arbets- sökande
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Båda könen					
Offentlig					
Privat					
Uppgift saknas					
Summa					
Män					
Offentlig					
Privat					
Uppgift saknas					
Summa					
Kvinnor					
Offentlig					
Privat					
Uppgift saknas					
Summa					

Tabell 5
Undersysselsatta fördelade efter deltidssysselsatta och därav deltidssysselsatta arbetssökande samt efter kön och anknytningsgrad till arbetsmarknaden

Kön Anknytningsgrad	1 000-tal				
	Sysselsatta	därav	Undersysselsatta		
		Deltids- sysselsatta	Samtliga under- sysselsatta	Deltids- sysselsatta	därav Arbets- sökande
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Båda könen					
Fast anställda					
Tidsbegränsat anställda					
Summa					
Män					
Fast anställda					
Tidsbegränsat anställda					
Summa					
Kvinnor					
Fast anställda					
Tidsbegränsat anställda					
Summa					

Tabell 6
Undersysselsatta fördelade efter deltidssysselsatta och därav deltidssysselsatta arbetssökande samt efter kön och typ av deltid

Kön Typ av deltid	1 000-tal				
	Sysselsatta	därav	Undersysselsatta		
		Deltids- sysselsatta	Samtliga under- sysselsatta	Deltids- sysselsatta	därav Arbets- sökande
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Båda könen					
1–19 timmar					
20–34 timmar					
Män					
1–19 timmar					
20–34 timmar					
Kvinnor					
1–19 timmar					
20–34 timmar					

Tabell 7

Deltidssysselsatta arbetssökande fördelade efter anledning till att personen vill ha ett nytt arbete samt ålder och kön

Kön Ålder	1 000-tal		
	Anledning till att personen vill ha nytt arbete		
	Vill ändra arbets- tiden (1)	Tillfälligt/osäkert arbete (2)	Önskar bättre arbetsvillkor (3)
Båda könen			
15–74			
därav			
16–64			
20–64			
Män			
15–74			
därav			
16–64			
20–64			
Kvinnor			
15–74			
därav			
16–64			
20–64			

2007:1	Några väsentliga sysselsättningsbegrepp i den officiella statistiken
2007:2	Registerbaserad aktivitetsstatistik
2008:1	Ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning – en undersökning med många utmaningar
2009:1	Longitudinell Integrationsdatabas för Sjukförsäkrings- och Arbetsmarknadsstudier (LISA) 1990–2007
2010:1	Principiella grunder för Arbetskraftsundersökningarna (AKU) och arbetsmarknadsstatistiken
2010:2	Rekryteringsstatistik från AKU
2011:1	Basic principles for Labour Force Surveys (LFS) and labour market statistics
2011:2	Recruitment Statistics for the Swedish Labour Force Survey
2011:3	Arbetskraftsundersökningarna (AKU) 50 år. Fyra forskarperspektiv på arbetsmarknaden
2011:4	Longitudinell integrationsdatabas för Sjukförsäkrings- och Arbetsmarknadsstudier (LISA) 1990–2009
2011:5	Yrkesregistret med yrkesstatistik. En beskrivning av innehåll och kvalitet
2011:6	Urvals- och estimationsförfarandet i de svenska arbetskraftsundersökningarna (AKU)
2011:7	Konjunkturberoende i inflödet till och utflödet från högre studier
2012:1	Actual Hours Worked in the Swedish LFS. Four articles
2013:1	Ungdomsarbetslöshet – jämförbarhet i statistiken mellan ett antal europeiska länder
2013:2	Revising Surveys – Linking Old and New Data
2013:3	Consistent Seasonal Adjustment and Trend-cycle Estimation
2013:4	Youth unemployment – comparability in statistics between a number of European countries
2013:5	Länkning av centrala serier i Arbetskraftsundersökningarna (AKU) 1970–1986

ISSN 1654-465X (Online)

All officiell statistik finns på: **www.scb.se**
Statistikservice: tfn 08-506 948 01

All official statistics can be found at: **www.scb.se**
Statistics Service, phone +46 8 506 948 01